

nya avhandlingar

Under denna rubrik publicerar redaktionen författarens presentationer av sina nyutkomna avhandlingar.

Psykiatrireformen - inget misslyckande

Fredagen den 21 februari försvarade jag min doktorsavhandling med titeln *Den svenska psykiatrireformen - bland brukare, eldsjälar och byråkrater*.

Trots många problem i genomförandet av psykiatrireformen kan reformen inte ses som ett ensidigt misslyckande. Det är en av slutsatserna i avhandlingen.

Den svenska psykiatrireformen trädde i kraft 1995. Reformen syftade till att förbättra livssituationen för psykiskt funktionshindrade genom effektivare insatser och ett förtydligt kommunalt ansvar för boende och sysselsättning för målgruppen.

I avhandlingen studerar jag planeringen och genomförandet av reformen samt den historiska utvecklingen på psykiatriområdet. I avhandlingen beskrivs en långsam process där frågan om gränsen mellan socialtjänstens och psykiatris ansvarsområden utretts under flera decennier men där kommunerna i praktiken erbjudit få insatser till de psykiskt funktionshindrade, trots ett lagstiftat ansvar. 1989 tillsattes en statlig utredning för att kartlägga situationen för de psykiskt funktionshindrade, skapa bättre och effektivare insatser samt tydliggöra ansvarsgränserna mellan socialtjänst och psykiatri. Utredningen formulerade en mängd offensiva förslag men hade svårt att på ett tydligt sätt beskriva den aktuella målgruppen och dess behov, vilket skapade

en tveksamhet hos flera av de påtänkta utförarorganisationerna. Hur många personer handlade det om? Vad skulle det kosta? Den ambition som fanns hos utredningen att styra utvecklingen genom kraftfull lagstiftning förverkligades i liten utsträckning - i stället blev regeringens främsta strategi i propositionen att stimulera kommunerna till en utveckling av sin verksamhet genom ett treårigt stimulansbidrag.

Osäkerheten om hur man skulle gå tillväga vid genomförandet av reformen har varit stor. Reformarbetet har till stor del handlat om att försöka överföra psykiatris kunskaper till socialtjänsten, via utbildning av kommunens personal eller rekrytering av psykiatris mentalskötare. Dessa mentalskötare visar sig under de första reformåren ofta hamna i en situation där de kände sig degraderade och bristfälligt utnyttjade av sin nya arbetsgivare.

Resultaten visar att implementationsarbetet burits upp av ett fåtal nyckelpersoner inom kommunerna, som haft ett stort eget handlingsutrymme. Den politiska nivån och stora delar av förvaltningen har inte involverats. En orsak till detta, som diskuteras i avhandlingen, är de tillfälliga projektmedel som burit upp reformarbetet. Dessa kan ha gjort att förvaltningens intresse förblivit lågt och att strategiskt viktiga prioriteringsbeslut skjutits på framtiden. De många projekten har fått sköta sig själva. Problemen har bestått i svårigheter att införliva erfarenheterna från projekten till moderorganisationen.

Ambitionen att börja betrakta målgruppens problem i termer av handikapp och funktionshinder tycks inte heller ha förverkligats i någon stor utsträckning. Kommunerna har ofta lutat sig mot psykiatris kunskapsbas, sällan inordnat den nya verksamheten under en handikapporganisation inom kommunen och i liten utsträckning tillämpat handikapplagstiftningen (LSS) i relation till de psykiskt funktionshindrade.

Trots många problem i genomförandet är min slutsats i avhandlingen att reformen inte kan ses som ett misslyckande. Nya fungerande arbetssätt har utvecklats inom socialtjänsten, fler insatser ges psykiskt funktionshindrade ute i samhället jämfört med före reformen och brukarna och de anhörigas organisationer har flyttat fram sina positioner. Dessutom tycks socialtjänstens och psykiatris kunskap om varandras arbete generellt ha ökat. Emellertid måste många av framstegen tillskrivas de stimulanspengar som staten betalade ut i samband med reformen. Det

långsiktiga utfallet avgörs tills stor del av hur uttåliga de tidiga initiativen visar sig vara.

Avhandlingen består av studier av ett antal svenska kommuner och ett enskilt reformprojekt samt av en granskning av statliga dokument och tidigare forskning på området.

Avhandlingen kan beställas från förlaget: www.borea.nu / info@borea.nu och kostar 199 kronor.

Urban Markström

Urban Markström är socionom och forskare. Han arbetar för närvarande som chef för Socialpsykiatriskt Kunskapscentrum i Västerbotten och som lärare vid Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

bok recensioner

Någon måste sätta ner foten... när föräldrar inte kan enas om vårdnad, boende och umgänge.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Sundbyberg, 2002.
59 sidor.

Text: Barbro Hindberg

Detta är en konferensrapport från konferensen Barnet i Familjerätten vilken hölls i december 2001. Deltog gjorde domare, familjerättsadvokater och familjerättssekreterare. Bland bidragsgivarna fanns dessutom barnpsykiatriker och mödravårdspsykologer. Skriften säger sig vända sig till alla som i sin praktik möter barn, föräldrar och myndighetspersoner i familjejuridiska spörsmål, samt ge privatpersoner ökade kunskaper i vårdnadsmålen juridik.

Uppgiften att recensera den här skriften faller sig inte helt enkel eftersom den är en konferensrapport med bidrag från olika personer och arbetsfält (se ovan). Det är också någon annan än föredragshållarna som skrivit bidragen till skriften. Det innebär att man inte kan vara alldeles säker på att föredragshållaren uppfattats rätt. Varje avsnitt avslutas med ett referat av den efterföljande diskussionen.

Inledningen ger en överblick över situationen i Sverige när det gäller antal skilsmässor, barn som berörs av skilsmässa, samt utvecklingen mot att de flesta föräldrar har gemensam vårdnad efter skilsmässa. När föräldrar har svårt att själva lösa frågor om boende och umgänge, kan man i första hand vända sig till Familjerätten och få hjälp att skriva avtal; först när konflikten verkar olöslig vänder man sig till tingsrätten och får ett domstolsutslag. Det är denna senare situation som skriften diskuterar utifrån olika perspektiv; när någon utanför familjen måste fatta beslut, sätta ner foten.

Initiativet att bringa samman praktiker från olika professioner med familjen som arbetsfält är vällovligt och jag hoppas att denna konferens är inledningen till fortsatt arbete över professioner och discipliner. Det vore kanske också en god idé att enligt engelsk förebild (genom organisationen One Plus One, Marriage, Divorce and Family Workshop) även bjuda in forskare och politiker på olika nivåer till dessa sammankomster. Denna konferens tycks bilda en startpunkt för fortsatta samtal och syftet är att beskriva situationen sådan den ser ut för närvarande. Skriften är en mix inkluderande en forskningsöversikt över prediktorer för barns och ungdomars ohälsa, men med tonvikt på erfarenheter och reflexioner från olika praktiska fält såsom familjerätt, advokatbyråer, mödravård, psykiatri och domstolar.

Dessa erfarenheter och reflexioner speglar antagligen kunskapsläget inom det familjerättsliga området på ett adekvat sätt. Tyvärr kan läsandet av skriften lätt leda till en känsla av maktlöshet. Finns det inga ledljus alls? Boken förmedlar en bild av den vilshenhet bland dem som är satta att bestämma över barns öde i de situationer när föräldrarna inte kan eller vill komma överens. Detta är en vilshenhet som är helt adekvat givet den brist på kunskap om barns utveckling som, naturligen, råder i dessa yrkesgrupper. Som läsare känner man dock en lätt desperation och frågar sig varför får inte de människor som är satta att hantera människors öden adekvat utbildning?